Masaryk vystupoval mnoho kriticky a bojovně, zejména bojoval také proti nepochopení otázky sociální a socialismu; je to jeho zásluhou a jistě nemalou, že konečně také u nás v tom směru pronikly názory správnější. Masaryk měl odvahu postavit se za každý spravedlivý požadavek dělnický a to i v dobách pohnutých. Dokazoval všude činy, jak třeba své zásady chápat živě a důsledně je provádět.

Kritika byla Masarykovi vůbec — ač mnozí toho nepostřehovali — jen prostředkem k působení positivnímu. Konec konců šlo mu, jak jsem už jinde pověděl, o to, vytvořiti vyšší, ušlechtilejši typ českého člověka, člověka vpravdě uvědomělého, tělem i duchem harmonického. To jest také obsahem jeho ideje humanitní. A dalším důsledkem této ideje jest, aby národ jako celek byl ústrojím co nejlépe organisovaným a co nejkrásněji rozvitým — pravý národ bratří; k tomu právě má sloužiti i organisace a práce hospodářská a sociální.

□ □ □

K nápravě měny ve státě československém.

Dr. Vilibald Mildschuh.

»I toho bychom rádi dosáhli, aby každý určitě a bez pochybnosti poznal a se přesvědčil, že porušená měna jest opravdu z nejnebezpečnějších chorob národohospodářských, že úsilí o nápravu je věcí vážnou a pilnou a nikoli libůstkou theoretiků nebo národohospodářských moralistů, a náprava měny sama vymožeností a prospěchem, který stojí za ty miliony, jichž bude třeba«.

(Kaizl, Náprava rakouské měny, str. 4.)

Mezi neblahé zjevy, provázející války ve státech válku vedoucích, patří obyčejně též poruchy měny, jevící se jednak ve stoupání cen všech statků domácích (zmenšení kupní síly peněz), jednak ve stoupání kursů směnek na cizinu a tím i ve zdražení všech předmětů z ciziny dovážených (znehodnocení peněz proti cizině). Tyto zjevy dostavily se v nynější válce i v bývalém Rakousku, a to ve zvýšené míře. Příčiny toho vyložil jsem již na jiném místě[1]); poukázal jsem k tomu, že kupní sílu (hodnotu) peněz určuje nám zlomek, jehož čítatelem je reální důchod (množství vyráběných statků) a jehož jmenovatelem je peněžní důchod, t. j. množství důchodů peněžních příslušníků toho kterého státního

[1]) V České Revui, duben 1918.

celku. Zmenší-li se čítatel (klesne-li výrobnost), nebo zvýší-li se jmenovatel (zvláště výdejem fiktivních kapitálů), klesne kupní síla peněz; tím více arci, nastane-li obojí současně. To však nastává zpravidla obojí následkem války, a nastalo v Rakousku tím spíše, ježto při slabém svém finančním podkladě a špatném hospodářství muselo zvýšenou měrou sáhnouti k výdeji fiktivních kapitálů (tisku bankovek). Následek bylo nutně značné znehodnocení peněz, jevící se v obou směrech nahoře naznačených, proti cizině však přece slabší měrou[2]), ježto dovoz do Rakouska byl umělým způsobem škrcen. Vyslovil jsem však tehdy očekávání, že se po válce kursovní hodnota peněz proti cizině i domácí hodnota více k sobě přiblíží tím, že větším dovozem z ciziny ceny domácích potřeb se sníží, naopak zase velkou potřebou platů za zvýšené dovozy směnečné kursy se zvýší. To do jisté míry — arci i následkem změněné válečné situace — vskutku již teď nastalo. Stouplyť na př. směnečné kursy ve Vídni na Curych na 100 fr. ze 167·5—168·5 (dne 12./4.) na 331—332 K (dne 13./12.) nebo na Amsterodam na 100 hol. zl. z 324—325 (dne 12./4.), na 677·75—678·75 K (dne 13./12.),[3]) naproti tomu ceny mnohých životních potřeb již o něco poklesly a další pokles lze očekávati.

Nyní arci, kdy válka blíží se již svému ukončení, je čas, obrátit pozornost od minulosti k budoucnosti. Tu naskytují se nám hlavně dvě otázky. První: Je možno zůstati při tom stavu, jaký nám měna teď skýtá, nebo třeba změny, a jaký je tu konečný cíl, o jehož dosažení musíme usilovat? Druhá: Jakými prostředky lze k cíli tomu nejsnáze dojíti?

Pokud se týká prvé otázky, nebude u nás, myslím, ani mnoho sporu. Vímeť z dějin rakouské měny sami nejlépe, jak zhoubně působí znehodnocená měna papírová a její časté kolísání na obchodní styky s cizinou, na kalkulování cen průmyslníků i obchodníků, na hospodářského ducha obyvatelstva i na státní rozpočet (Dr. Kramář). Arci právě za války někteří národohospodáři v Německu (Bendixen, Liefmann) poukazovali k tomu, že i při měně papírové, a to bez jakéhokoli pokladu zlatého, lze docíliti stability směnečných kursů proti cizině, jestliže jen banka cedulová má dostatečnou zásobu devis na cizinu i jiných cenných papírů (po případě i surovin), aby prodejem, resp. koupí jich udržovala

---

[2]) Nesmíme arci očekávat, že kursy směnek na cizinu stoupnou ve stejném poměru, jako stouply ceny statků domácích. Vždyť nesmíme zapomenout, že také ceny statků v cizině následkem války stoupnou (tak stouply i v zemích dohodových ceny nejdůležitějších potřeb životních, pokud můžeme soudit z pramenů, jež máme po ruce, na výši 2 až 3násobnou). Můžeme tedy očekávat, že kursy směnek na cizinu klesnou jen v tom poměru, o nějž stoupnutí cen domácích převyšuje stoupnutí cen v cizině. Nicméně, i když přihlížíme k této okolnosti, přece jen ceny devis na cizinu byly tehdy poměrně nízké z důvodu nahoře uvedeného.

[3]) Opačně klesly arci ve stejném poměru kursy směnek znějících na Vídeň na 100 K v Curychu s 54 fr. (12./4.) na 31 fr. (12./12.), v Amsterodamu se 26·85 (11./4.) na 15 zl. hol. (12./12.).

kursy směnečné na přibližně stejné výši. Proto doporučovali, aby Německo první přikročilo k odpoutání od zlata, majíce za to, že takovou demonetisací zlata bude zvláště citelně zasažena Anglie, která zůstane na konec sama sedět na svých hromadách zlata. Netřeba dokládati, že i v těchto návrzích projevuje se ono přeceňování sil, které způsobilo záhubu Německa v této válce. Theoreticky lze sice připustit, že by za jistých ideálních podmínek — kdyby všichni národové tvořili jeden velký svaz a byla mezi nimi plná harmonie — mohly peníze papírové bez kovového podkladu konati tytéž služby jako peníze na kovu založené. Ale od splnění oněch podmínek jsme ještě hodně vzdáleni — a proto platí i nyní ještě, že nejlepším prostředkem k dosažení stability směnečných kursů proti cizině je přece jen, zavésti měnu na témž podkladě kovovém, na němž je založena i ve velkých státech sousedních, t. j. tedy měnu zlatou, a i s týmž obsahem kovovým t. j. tedy měnu frankovou. To neznamená arci, že by zlato mělo skutečně býti v oběhu, nebo že by musela být zavedena směnitelnost bankovek za zlato. Na to není v dohledné době ani pomyšlení. Ale víme zase z dějin rakouské měny, že cíle, o nějž hlavně jde, to jest stability směnečných kursů oproti cizině, lze za příznivých hospodářských poměrů a při dostatečném pokladu zlatém dosíci i bez toho, jestliže jen banka cedulová provozuje opatrnou politiku devisovou. Takový stav musí býti prozatím i naším konečným cílem.

Mnohem spornější je odpověď na otázku druhou, jakým způsobem lze nejlépe dosáhnouti cíle takto vytčeného. Jsou tu logicky možny hlavně dva způsoby. Stav nynější je totiž ten, že z příčin dříve uvedených spolu s ostatními statky stoupla i cena zlata v papírových našich penězích a má tudíž velmi značné ažio. Kdežto dle zákonné relace má se z 1 kg zlata raziti 3280 K, platí se nyní ve skutečnosti za 1 kg zlata asi 17000—18000 K. Chceme-li toto ažio zase odstraniti, můžeme postupovati hlavně dvěma způsoby: Buď snažíme se hodnotu peněz, podobně jako ve válce poklesla, zase poznenáhlu různými prostředky pozvednouti na bývalou výši — methoda nenáhlého zlepšování měny — nebo zaměníme onu zákonnou relaci samu tak, že z 1 kg zlata nemá se raziti již 3280 K, nýbrž množství čtyřaž pětinásobně větší — methoda zákonné devaluace. Není pak než obměnou této methody, jestliže za každé 4 až 5 K vydají se nové mince (ať již se jmenují zase koruny, lvy, sokoly nebo jinak) a ustanoví zase, že z každého kg zlata razí se 3280 těchto nových mincí anebo snad 3444·44 (franková měna). Oba tyto způsoby mají i u nás své zastance.

Zastanci prvého způsobu[4]) mají za to, že k nápravě naší měny není potřebí žádného násilného zásahu, nýbrž že účelnou

[4]) Tento způsob tanul patrně na mysli redaktorům dotazníku k anketě o úpravě měny a likvidaci válečných břemen při otázce II 1.

a pronikavou úpravou bernictví a přeměnou části bankovkového dluhu v dluh založený lze za příznivého rozvoje domácí výroby i příznivého vývoje mezinárodních obchodních styků dosíci toho, že měna se bude poznenáhlu, a to ve zrychleném tempu, stále zlepšovat. Vskutku lze přivržencům této methody přisvědčiti v tom, že podobně jako za války hodnota peněz jednak následkem zmenšené výroby, jednak následkem neustálého výdaje nových fiktivních kapitálů se neustále zhoršovala, tak nyní, jestliže výrobnost zase bude se postupně zvětšovat, jestliže finance státní budou uvedeny zase v rovnováhu a jestliže netoliko výdej nových papírových peněz zcela ustane, nýbrž bude možno z přebytků finančního hospodářství, po případě přeměnou v dluh založený množství papírových peněz postupně zmenšovati, lze očekávat, že hodnota peněz bude zase ponenáhlu se zvyšovat. Jenže — a to je hlavní námitka proti této methodě — znehodnocení měny u nás je příliš velké, aby se dalo jedině touto mírnou cestou odstranit. Vskutku, poohlédneme-li se po dějinách měny u oněch států, které se touto cestou pokusily o nápravu své měny, shledáme, že u nich všech bylo znehodnocení měny poměrně mnohem menší. Tak na př. když Rakousko v letech padesátých minulého století touto cestou se pokusilo o to, z měny papírové přejíti ku stříbrné — pokus ten však, jak známo, ač blízek cíle, zmařen vypuknutím války s Italií r. 1859 — nejvyšší ažio stříbra činilo r. 1850 50%.[5]) Podobně v Rusku před reformou valutovou v letech devadesátých nejvyšší ažio zlata činilo v červenci 1887 68·40%, ale i to bylo jen dočasně, v příštích letech kleslo pak ažio značně. V Italii před reformou valuty z r. 1881 nejvyšší ažio zlata činilo jen 14·80% (r. 1879). Ve Španělích ažio zlata ve válečném roce 1898 dosáhlo sice vrcholu se 115%, to však bylo jen přechodní, r. 1899 činilo průměrné ažio jen 24·8%, r. 1900 29·55, r. 1901 38·15%. Také ve Spojených státech ve válce občanské činilo ažio zlata v červenci 1864 až 185%, ale toto vysoké ažio trvalo jen krátký čas a kleslo již r. 1865 na 44·25%. Ve všech těchto případech je znehodnocení přece jen poměrně mírné proti znehodnocení nynějšímu. Činíť na př. dle dříve uvedených směnečných kursů vídeňských na Curych (331·5 K oproti paritě 95·23 K) znehodnocení 248%, podle kursů na Amsterodam (678·25 K oproti paritě 198·37 K) 242%. Mělo-li by toto ažio být postupně odstraněno, to jest kurs směnečný na př. na Curych postupně stlačován z 331·5 K až na 95·23 K, byla by to práce Sisyfova. Nesmímeť si myslit, že celý tento proces postupného zlepšování měny mírným způsobem dál by se hladce a bez bolestí, nýbrž bylo by tu zapotřebí velkého zdanění a velkých obětí nejen zdaněných samých, nýbrž celého národního hospodářství; a přes to bylo by skoro nemožno touto cestou dojít cíle, neboť každý krok ku předu znamená zase pře-

[5]) Průměrné ažio činilo r. 1850 19·82%, r. 1851 26·05%, r. 1852 19·45%, r. 1853 10·57%, r. 1854 27·85%, r. 1856 4·64%, r. 1858 4·11%.

kážku dalšího postupu. Tak pokud se týče vývozu, každým zlepšením měny zhoršují se zároveň možnosti vývozní (neboť zmenšuje se jím výtěžek v domácích penězích, kdežto mzdy dělnictva a jiné náklady domácí výroby nezmenšují se v témž poměru), tím zhoršuje se též platební bilance, a to působí zase na zhoršení směnečných kursů, tedy na nové znehodnocení měny. Ale také průmysl pracující pro domácí konsum trpí značně následkem stálého snižování cen, a to tím spíše, ježto pro velké zdanění spotřeba je nucena čím dále, tím více se omezovat. K tomu přistupuje, že pro postupnou restrikci oněch fiktivních kapitálů peněžní trh se stává stále upjatějším a úvěr dražším i těžko dosažitelným. To vše vede k těžkým depresím i krisím hospodářským, zcela naopak jako inflace dříve vedla k hausse v různých oborech i zdánlivému hospodářskému rozmachu.[6]) Následky těchto krisí musejí pak těžce dolehnout i na dělnictvo a odtud pak zasáhnouti postupně i další a další obory (na druhé straně arci dělníci i všichni, kdož jsou odkázáni na pevný plat, mají ze snižování cen prospěch, vedle nich ovšem i věřitelé, ježto týž úrok má nyní větší kupní sílu, kdežto dříve při inflaci měli prospěch dlužníci). Tyto krise, tyto oběti a strádání budou však tím větší, čím větší bude obnos, o nějž má být hodnota peněz povznesena, a sice budou patrně stoupat ne úměrně s ním, nýbrž v poměru stále se zrychlujícím. Právě proto je jasno, že je nemožno jedině touto mírnou cestou hodnotu našich peněz povznésti zase až k hodnotě zlata.

Ale stejně rozhodně bych se vyslovil i proti tomu, aby řešen byl problém měny výlučně jen d r u h ý m z p ů s o b e m, t. j. aby hodnota nynějších našich peněz byla násilně snížena (devaluována) v t é m ž poměru, v jakém se peníze ty proti zlatu znehodnotily. Jak velký by poměr ten byl, nelze arci dříve určit, dokud nebude skončena likvidace dluhů a jmění bývalého Rakouska, dokud nebude ve finance státní uvedena zase rovnováha a nebudou navázány zase pravidelné styky obchodní s cizinou. Ale již nyní je jisto, že znehodnocení to bude velmi značné.[7])

Kdybychom však ve stejném poměru provedli devaluaci našich peněz (na př. tím, že by bylo stanoveno, že za každou jed-

[6]) »O tom se zmiňovati ani zevrubněji nechceme, že náhlé zvýšení hodnoty měny, nastalé takovouto nápravou, způsobí nové otřesení, a to ve směru opačném tomu, jež bylo nastalo zlehčením valuty; kdežto tehdy tratili věřitelé a získali dlužníci, tratí nyní dlužníci a získají věřitelé. Tím bezpečněji však smíme tvrditi, že zlehčení měny jest měrou, která se krutě tresce i na zlehčovatelích samotných, i na veškerém hospodářství«. (Kaizl, Náprava měny, str. 12).

[7]) Tak praví i prof. Koloušek, jenž především se zastává této methody úplné devaluace: Nelze dříve dojíti k pořádku nejen v našich státních financích, nýbrž i ve všem našem hospodářství soukromém i veřejném, pokud oné ohavnosti papírových zlehčených peněz se nezbavíme, pokud se s válečnou rakousko-uherskou korunou nevypořádáme a nedospějeme ke stanovení její konečné — o v š e m v e l m i n í z k é c e n y, jak lze již předem říci. (Venkov, 17. listopadu 1918.)

notku nové měny (frankové) mají být vyměňovány 4 až 5 starých korun), tu by majitelé peněžních pohledávek pociťovali to jako trpké bezpráví, vidouce ovoce své práce a námahy náhle tak značně ztenčeny. Pociťovali by to i tehdy, kdyby ona jednotka nové měny zachovala si touž kupní sílu jako ony 4 až 5 starých korun. Ale tomu tak nebude. Neboť všichni ti, jichž důchody stouply ve mnohem menší míře než hodnota zlata (jsou to především úředníci, ale z části i dělníci, živnostníci, majitelé domů atd.), cítili by se velmi zkráceni, kdyby nyní za práci svou nebo za své výrobky v nové měně dostávali mnohem méně než svého času v korunách, i domáhali by se a patrně i dosáhli zvýšení svých mezd a cen[8]). Ale tímto zvýšením mezd a cen byli by i druzí zase nuceni ku zvýšení a tak dosavadní revoluce cenová šířila by se dál a dál. Tím arci by se porušila i rovnováha ve finančním hospodářství a dostaviły i jiné následky s takovou revolucí cenovou spojené. Zkrátka, kdežto by mělo být první zásadou při každé takové reformě, aby co nejméně rušivě zasahovala do stávajících hospodářských poměrů, taková příkrá devaluace naopak by vedla k další revoluci cenové. A sice v míře tím větší, čím příkřejší by byla. Neboť čím nepříznivější by byl poměr korun ke zlatu a k cizozemským měnám, čím více korun by bylo možno obdržet za zlato a za cizozemské valuty (vyslovuje se namnoze i poměr 1:10), tím lacinější by byly statky domácí v cizozemských měnách, tím větší poptávka po nich a vývoz jich do ciziny. Ale touto zvýšenou soutěží ciziny by musely dále stoupati i ceny domácí.

Ještě k jedné okolnosti třeba tu přihlédnouti. Dříve bylo již řečeno, že k takovéto radikální devaluaci mohlo by se přikročiti až za delší dobu, až se poměry hospodářské a finanční ustálí a až budou známy výsledky obchodních styků s cizinou za určitou dobu. Do té doby však bychom měli společnou měnu s ostatními státy vzniklými z bývalého Rakouska, jmenovitě i s Německým Rakouskem. To by byl však pro nás stav velmi nepříznivý. Vždyť podmínky hospodářského života jsou u československého státu mnohem příznivější, důvěra v příští hospodářský vývoj jeho mnohem větší. Na důvěře té závisí však i cenění valuty; tudíž lze očekávat, že by měna naše ihned se zlepšila (to jest kursy směnek na nás vydaných v cizině by stouply, resp. kursy směnek u nás na cizinu by klesly), jakmile bychom se měnou osamostatnili. To by však znamenalo pro nás na př. při dovozu bavlny, při dovozu jiných předmětů i při úrocích ze zápůjček, jež nám dohoda poskytne, úspory milionové. O ty se připravujeme tedy při společenství měnovém. K tomu přistupuje však ještě nebezpečí do budoucnosti, aby se vlivem těchto ostatních států, jich horšího hospodářského a finančního stavu a dalšího jich výpůjčkového hospodářství měna ještě dále nezhoršovala, kdežto bychom odlou-

[8]) Již nyní organisace úřednické a pod. usnášejí se na tom, že pro případ nové měny frankové budou žádat ve francích aspoň takové platy, jaké měli před válkou v korunách.

ceni mohli vykazovat vývoj docela jiný. Tomu zabránit je nejlépe možno, postavíme-li se i co do měny na vlastní nohy; i to je důvod proti radikální devaluaci, která by vyžadovala delší doby.

Z dosavadních vývodů vysvítá, jak mám za to, dostatečně, že nelze dospěti k žádoucí nápravě ani výlučně jedním ani druhým způsobem zde naznačeným — prvým proto ne, že předpokládá největší oběti a strádání obyvatelstva a přes to není způsobilým vésti k cíli, druhým zase z té příčiny ne, že by vedl k další revoluci cen a důchodů a tudíž způsobil více škod než prospěchu. Je tedy na snadě otázka, zda nedoporučuje se tu jíti zlatou střední cestou a oba způsoby kombinovati tak, že nynější nepoměr mezi hodnotou zlata a hodnotou našich peněz z části, ale jen z části se odstraní tím, že hodnota našich peněz (korun) se násilně sníží, pokud se však týče znehodnocení, které i potom ještě zbude, že se odstranění jeho ponechá ponenáhlému, samočinnému ozdravovacímu procesu, arci za účinné součinnosti finanční politiky státní. Abych užil přirovnání, lékař očekává ozdravění nemocného především od vnitřního ozdravovacího procesu, napomáhá mu však malou operací. Vskutku lze se lehko přesvědčit, že námitky, které byly uvedeny proti jednomu každému ze způsobů uvedených zvlášť, při kombinaci obou způsobů se značně oslabí.

Tak bylo dříve proti devaluaci úplné namítáno, že k provedení jejímu bylo by možno přikročiti teprve po delší době, až by se totiž míra znehodnocení naší měny definitivně ustálila, že však na druhé straně bylo by záhodno co nejdříve měnu naši odpoutati od měny Německého Rakouska. Naproti tomu při devaluaci mírné, jakou zde máme na mysli, takového rozporu není. Vždyť víme dobře, že s jistým znehodnocením minimálním můžeme jistě počítati. Pokud by tedy devaluace byla jen mírnou (na př. kdyby mezi jednotkou nové měny frankové, ať by se již jmenovala lev neb sokol, nebo jakkoli, a mezi dosavadní korunou stanoven byl poměr 1:2, nebo kdyby byl, což je jen formální rozdíl, za jednotku peněžní vzat $^1/_2$frank a postaven na roveň koruně rakouské měny), nebylo by třeba čekati, až jak se kursy definitivně vytváří, nýbrž bylo by možno přikročiti ihned k zavedení takové měny.

Také — a to je ještě důležitější — netřeba se tu do té míry obávati oněch velkých přesunů cen a důchodů jako při devaluaci radikální. Neboť tam by ona revoluce cenová a důchodů byla způsobena hlavně tím, že všichni ti, u nichž by ceny jich výrobků nebo důchody následkem devaluace v nové měně klesly pod onu výši, již měly před válkou v korunách, pociťovali to jako bezpráví a snažili se všemožně ceny i důchody zvýšit; odtud by se však tato revoluce cenová šířila dál a dál, jak to známe. Jinak se mají však věci při devaluaci mírné. Za války ceny velké většiny statků i důchody velké většiny obyvatelstva značně — arci jen nominelně! — stouply. Pokud by tedy

devaluace nepřesahovala onu míru, o niž ceny a důchody aspoň ve většině případů stouply, nebyly by i v nové měně ceny a důchody ve většině případů podstatně nižší než před válkou a nebylo by tu tedy oné nutkavé snahy ku zvýšení cen a důchodů. Mohla by tedy reforma taková na ceny působit daleko konservativněji, což by se dalo podporovat i jinými opatřeními.

Také majitelé peněžních kapitálů nemohou takovou mírnou devaluaci pociťovati jako bezpráví, neboť s jistým znehodnocením peněz museli se již smířit (a to stejně, ať pohledávky jich pocházejí z kterékoli doby, pročež nemohu uznat oprávněnost t. zv. principu Wallisova, aby se při devaluaci přihlíželo k době vzniku jednotlivých pohledávek; ostatně by se i při praktickém provádění jeho narazilo na ohromné překážky).

Devaluace taková, o jaké tu bylo mluveno, nestačila by arci sama k úplné nápravě měny, nýbrž pravděpodobně zůstalo by i po ní značné disažio papírových peněz nové měny (tak na př. vezmeme-li za základ dříve uvedené kursy směnečné ve Vídni na Curych, činily by kursy ty po devaluaci v poměru 1 fr.:2 K 165·7 oproti paritě 100). Ale arci by disažio to nebylo přece tak velké, aby se nedalo očekávat, že bude možno ponenáhlým zlepšováním měny je odstranit. Prostředky, které k tomu vedou, byly již dříve uvedeny. Bude tu potřebí především radikální reformy berní (energického zdanění válečných zisků, silnějšího postižení důchodů vyšších, daně ze jmění atd.), aby netoliko byla uvedena rovnováha ve finance státní, nýbrž docíleno i přebytků, jichž by se mohlo použít ku zmenšování dluhu bankovkového, po případě i částečné konsolidaci tohoto dluhu v dluh založený a pod. Nebude to arci cesta lehká, a bude vyžadovat velkého úsilí finanční správy i značných obětí veškerého obyvatelstva. Nicméně, jestliže poměry hospodářské i politické budou se i dále příznivě vyvíjet — to je arci conditio sine qua non pro jakoukoli reformu měnovou — jestliže i obchodní styky s cizinou se příznivě vytváří, lze očekávat, že měna naše se bude postupně zlepšovat.

Vskutku tedy ony námitky, které byly dříve činěny proti jednomukaždému způsobu nápravy měny zvlášť, při navrhované kombinaci obou ztrácejí značně na své váze. Zbývá ještě zmíniti se o některých jiných námitkách, které by mohly proti navrhovanému způsobu nápravy býti činěny.

Tak tvrdí se často, že k reformě naší měny nelze přikročiti dříve, než bude rozhodnuto o hranicích našeho státu a tyto budou plně zajištěny. Proti tomu lze však namítnouti, že přípravy k tisku nových bankovek a tisk sám bude vyžadovati delší doby a že pravděpodobně bude o hranicích našich dříve rozhodnuto, než budou moci ony přípravy býti skončeny. Ale právě proto je záhodno, přikročiti k nim co nejdříve.

Podobně se často namítá, že nedoporučuje se přikročiti k reformě měny samostatně, nýbrž jen po dohodě s ostatními

státy vzniklými z Rakouska, samostatně již proto ne, že by se jinak do onoho státu, který první počne s nápravou měny, nahrnuly bankovky z ostatních států bývalého Rakouska. Proti tomu lze zase říci, že není překážky mezi tím, co budou konány přípravy k tisku bankovek, vejíti ve styk s ostatními státy z Rakouska vzniklými, zda nebylo by možno ve vzájemné dohodě a současně vzíti staré bankovky z oběhu a vyměniti za nové. Též bylo by možno event. dohodnouti se o kontingentu, který by (na př. dle počtu obyvatelstva) z celkového množství bankovek, po případě i předválečných dluhů rakouských (jinak arci u válečných výpůjček!) připadal na jednotlivé státy; jestliže by pak při výměně bankovek předloženo bylo větší množství bankovek, než by činil onen kontingent, mohl by si pak československý stát toto eventuelní plus započísti při ostatních předválečných dluzích. Je arci otázkou, zda k takovému ujednání pro mnohé sporné otázky s ním souvisící dojde. Nebude-li to možno, bude arci nutno postupovat autonomně.

V tom případě třeba pak lhůtu pro výměnu nových bankovek za staré stanoviti jen na několik dní, aby zamezen byl přílišný příliv bankovek odjinud; také bude zapotřebí střežiti po tu dobu hranice a nedovoliti dovoz dalších bankovek.

Také by mohlo býti namítnuto, že ona snaha po návratu k zlaté měně nestojí za ty oběti, které bude nutno přinésti, již proto ne, že také ve státech dohodových zlatá měna nyní neexistuje a zlato má všude ažio, že tedy ona samočinná regulace, která nastává mezi zeměmi majícími touž měnu, beztoho není možna; proto prý by stačilo upevniti toliko směnečné kursy na libovolné výši a pečovati pak toliko o to, aby se na této výši udržely. Na to lze odvětit, že nebude to pravděpodobně dlouho trvat, až bude měna v zemích dohodových zcela napravena, a že to musí být i konečným cílem naším, ježto stav ten zaručuje přece jen nejlépe stálost měny oproti cizině i všech poměrů s ní souvisících. Podobně na př. když ve Španělsku zákonem z 13. května 1902 učiněn byl první krok k odstranění tehdejšího ažia zlata, byla vyslovována pochybnost,[9]) bude-li možno vůbec dojít k zamýšlené nápravě měny, a navrhováno, aby raději směnečné kursy byly stabilisovány na tehdejší své výši. A přece se podařilo, celkem bez velkých obětí, již před válkou ažio původně 40% snížiti až na 10% a ve válce ažio zlata zmizelo docela[10]). Tím stalo se Španělsko přece účastno všech výhod zlaté měny a nepotvrdily se obavy dříve vyslovované.

Na konec ještě jedna otázka: Odpovídá řešení tuto navrhované požadavkům sociální spravedlnosti nebo jim odporuje? Na debatním večeru, který pořádán byl Národohospodářskou

[9]) Otto Heyn, Kritische Erörterung des Projekts der Beseitigung des Goldagios in Spanien. (Jahrbücher für Nat. Ökonomie und Statistik, III., 25. svazek).

[10]) Ano, španělská peseta sloupla dokonce oproti franku švýc. nad pari.

společností o úpravě měny a likvidaci válečných břemen, bylo vysloveno prof. Kolouškem velmi důrazně mínění, že každé řešení, kterým má být měna napravována zdola nahoru, t. j. jímž měna má být postupně zlepšována, je protisociální. Dle toho by arci jenom úplná devaluace odpovídala požadavkům sociální spravedlnosti a sociálně nespravedlivým by bylo i navrhované řešení, které je kompromisem mezi úplnou devaluací a mezi methodou postupného zlepšování. Ale to není správné. Zajisté lze říci — a v tom sluší asi hledati původ onoho odsudku — že podobně jako znehodnocením nastalým ve válce trpěli hlavně věřitelé, kdežto dlužníci, kteří za peníze vypůjčené koupili domy, pozemky a pod., měli z něho prospěch, tak také při postupném zlepšování měny trpěli by zase dlužníci a prospěch měli věřitelé. Jen že nesmíme všechny věřitele počítati k vrstvám sociálně výše postaveným — vždyť patří k nim i drobní lidé, pokud mají nějaké úspory — na druhé straně však nesmíme též všechny dlužníky počítat k vrstvám sociálně slabším, vždyť patří k nim na př. i rolníci, velkostatkáři, továrníci, akciové společnosti a pod., pokud si část kapitálů vypůjčili. Pokud se však týče jednotlivých tříd sociálních — a o ty tu jde — nelze říci, že jedna methoda — methoda devaluace — jde jen na úkor tříd sociálně silnějších, druhá methoda — postupného zlepšování měny — naproti tomu na úkor tříd sociálně slabších. Vždyť toto postupné zlepšování měny znamená zároveň postupné zlevňování cen, a to znamená přece ulehčení pro všechny třídy odkázané na pevné platy. Myslím, že z požadavků sociální spravedlnosti lze pro reformu měny odvoditi jen jedno, aby totiž reforma ta — když už nemůže vyrovnati oněch sociálních nespravedlností, které způsobily přesuny cenové ve válce nastalé (k částečnému vyrovnání jich slouží jiné prostředky, jako zdanění válečných zisků, sociální politika ve prospěch těch, kdož potřebují pomoci a pod.) — aspoň nezpůsobovala nových otřesů a přesunů, jinými slovy, aby zasahovala v dosavadní poměry co nejméně rušivě. Tomu však, jak myslím, vyhovuje přece jen nejlépe způsob tuto navrhovaný.

□ □ □

Výše všeobecné daně z výdělku v poměru k ryzímu výnosu.

Dr. František Schwarz.

V pojednání uveřejněném minulého roku v tomto časopise v č. 8. a násl. zabýval jsem se hlavně otázkou, na jakém základě všeobecná daň z výdělku se ukládá, zdali je rovnoměrně rozvržena, a dospěl jsem k úsudku, že rozvrh daně této naprosto neuspokojuje